

Protocol

Medisch handelen en medicijnverstrekking

Inleiding

Schoolpersoneel wordt regelmatig geconfronteerd met leerlingen die klagen over pijn die meestal met eenvoudige middelen te verhelpen is, zoals hoofd- en buikpijn. De schoolleiding krijgt soms ook het verzoek van ouders/verzorgers om een kind de door een arts voorgeschreven medicijnen toe te dienen. En een enkele keer wordt werkelijk medisch handelen van schoolpersoneel gevraagd als het bijvoorbeeld gaat om het geven van sondevoeding, het toedienen van een zetpil of het geven van een injectie.

Met het verrichten van handelingen in de bovengenoemde situaties aanvaardt de schoolleiding (en de medewerkers) een aantal verantwoordelijkheden. Schoolpersoneel begeeft zich nl. op een terrein waarvoor zij niet gekwalificeerd is. Het is daarom van belang om van tevoren goed te overwegen of de school deze verantwoordelijkheid **kan** en **wil** dragen. Wanneer besloten wordt om hierin een verantwoordelijkheid te nemen, is het voor de gezondheid van de betreffende leerling van groot belang dat de aangewezen personeelsleden in dergelijke situaties zorgvuldig handelen. Zij moeten daarbij over de benodigde bekwaamheid beschikken. Ze moeten zich ook realiseren dat wanneer zij fouten maken of zich vergissen, zij voor deze handelingen aansprakelijk gesteld kunnen worden.

Belangrijke aandachtspunten

In dit protocol wordt een onderscheid gemaakt tussen ‘medisch handelen’ in het algemeen en ‘voorbehouden handelingen’. Voorbehouden handelingen zijn medische handelingen die onaanvaardbare risico's voor de gezondheid van een patiënt met zich meebrengen als ze door een ondeskundige worden uitgevoerd. In de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) staat aangegeven wie deze handelingen onder welke voorwaarden mogen uitvoeren.

Op school kunnen zich de volgende drie situaties voordoen, waarop een (re-)actie van medewerkers wordt verwacht:

- een leerling wordt ziek op school of verwondt zich;
- het verstrekken van medicijnen op verzoek;
- het verrichten van voorbehouden (medisch) handelen.

In de eerste situatie moeten medewerkers meteen een beslissing nemen wat te doen.

Uitgangspunt is dat geen (vrij verkrijgbare of voorgeschreven) medicijnen op school worden verstrekt aan leerlingen. Niet bekend is welke andere medicatie wordt gebruikt, welke reactie dit kan opleveren, of er sprake is van allergieën, of eerder op de dag reeds een middel is verstrekt enz. Uiteraard wordt de leerling wel in de gelegenheid gesteld meegebrachte medicatie in te nemen. Wanneer er sprake is van een (lichte) verwonding zijn pleisters en verbandmiddelen op school aanwezig en medewerkers met BHV- en/of EHBO-certificaat.

Bij de tweede situatie stelt de schoolleiding de leerling in de gelegenheid de medicatie op de juiste wijze en tijd in te nemen. De leerling is voor het innemen van de medicatie zelf verantwoordelijk.

In de derde situatie geldt dat voor **het verrichten van voorbehouden (medische) handelingen door een ander personeelslid dan een arts geen verantwoordelijkheid kan worden gedragen.**

Daar op de scholen geen standaard (school)arts aanwezig is, kunnen deze handelingen op school dus in principe niet worden uitgevoerd.

In individueel te beoordelen situaties is het te overwegen de bedrijfshulpverlener/EHBO-er een belangrijke rol bij deze voorbehouden medische situaties te laten spelen. Deze hulpverlener heeft extra deskundigheid die wellicht wat meer toegespitst kan worden op bepaalde problematiek of leerlingen.

In de praktijk zijn leerlingen in het voortgezet onderwijs vrij zelfstandig als het gaat om het toedienen van medicatie of het verrichten van voorbehouden medische handelingen. Of en in hoeverre school hierin een rol vervult, hangt af van het ziektebeeld en de ontwikkeling van de betreffende leerling. Daarnaast moeten ouders bij leerlingen tot 16 jaar toestemming geven.

1 Een kind wordt ziek op school

Regelmatig komt een leerling 's morgens gezond op school en krijgt tijdens de schooluren last van bijvoorbeeld misselijkheid, hoofd- of buikpijn. Ook kan hij door een insect geprikt worden. Iemand van het schoolpersoneel verstrekt dan vaak zonder toestemming of medeweten van ouders een "paracetamolletje" of laat de leerling Azaron op de plaats van een insectenbeet wrijven.

In het algemeen is een personeelslid van de school niet deskundig om een juiste diagnose te stellen of op de hoogte van ander medicijngebruik en mogelijke allergische reacties.

Om die reden worden op de scholen van de Lentiz onderwijsgroep geen vrij verkrijgbare (d.w.z. zonder recept) medicijnen verstrekt.

In een **situatie van ziek worden op school** gaat de leerling meestal naar huis. In de meeste gevallen zal een leerling zelfstandig naar huis kunnen, tenzij er sprake is van heftige symptomen, of als er al bepaalde instructies of aanwijzingen vooraf bekend zijn bij betreffende leerling. De ouders van de leerlingen worden bij ziekte van hun kind altijd gebeld, of als dat niet mogelijk is, belt het kind zelf naar school als het weer thuis is.

Er kunnen zich situaties voordoen waarbij het onverstandig is om de leerling alleen naar huis te laten gaan. In een dergelijk geval draagt de school zorg voor begeleiding. Bijvoorbeeld: ouders halen hun kind op, iemand vanuit school brengt de leerling naar huis of de leerling wordt met een taxi naar huis gebracht.

Iedere situatie is anders. We kunnen dan ook niet uitputtend alle signalen benoemen die zich voor kunnen doen. Maar enkele zaken waar we op letten zijn:

- toename van pijn;
- misselijkheid;
- verandering van houding (bijvoorbeeld in elkaar krimpen);
- verandering van de huid (bijvoorbeeld erg bleke of hoogrode kleur);
- verandering van gedrag (bijvoorbeeld onrust, afnemen van alertheid).

De school raadpleegt bij twijfel altijd een arts of adviseert dit de ouders. Het blijft zaak de leerling voortdurend te observeren. Zo kan bijvoorbeeld een ogenschijnlijk eenvoudige hoofdpijn een uiting zijn van een veel ernstiger ziektebeeld.

2 Het verstrekken van medicijnen op verzoek / het innemen van voorgeschreven medicatie

Leerlingen krijgen soms medicijnen of andere middelen voorgeschreven die zij een aantal malen per dag moeten gebruiken, dus ook tijdens schooluren. Te denken valt bijvoorbeeld aan pufjes voor astma, insuline bij diabetes, antibiotica of zepillen bij toevallen. Meestal redden leerlingen in het voortgezet onderwijs zich hier zelf mee, maar soms vragen ouders aan de schoolleiding of een docent deze middelen wil verstrekken. In deze situatie stelt Lentiz zich op het standpunt dat de medewerkers hiertoe niet zijn opgeleid en daarvoor dus geen verantwoordelijkheid kunnen dragen. Meestal gaat het nl. niet alleen om eenvoudige middelen, maar ook om middelen die bij onjuist gebruik tot schade van de gezondheid van de leerling kunnen leiden.

De ouders en leerling leggen daarom schriftelijk vast om welke medicijnen het gaat, hoe vaak en in welke hoeveelheden ze moeten worden ingenomen en op welke wijze dat moet gebeuren en zij stellen de school daarvan tijdig op de hoogte.

Wanneer het gaat om het gebruik van medicijnen gedurende een lange periode, moet regelmatig met ouders en leerling overlegd worden over de ziekte en het daarbij behorende medicijngebruik op school. U gebruikt hiervoor het formulier in bijlage 1. Ouders en leerling zijn verantwoordelijk voor het up-to-date houden van de gegevens.

Mocht de situatie zich voordoen dat een leerling niet goed op een medicijn reageert, bel dan direct met de huisarts of specialist in het ziekenhuis. Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112. Zorg in alle gevallen dat u duidelijk alle relevante gegevens bij de hand hebt, zoals: naam, geboortedatum, adres, event. indien bekend huisarts en/of specialist van de leerling, het medicijn dat is ingenomen, welke reacties de leerling vertoont (zie ook bijlage 4).

Wanneer een leerling niet in staat is zelfstandig de medicatie in te nemen, treedt de school in overleg met de ouders om een (maatwerk)oplossing te vinden. Zo nodig kan de school- of bedrijfsarts om advies worden gevraagd. De maatwerkoplossing wordt altijd schriftelijk vastgelegd en aangepast op initiatief van de ouders, wanneer er wijzigingen in het medicijngebruik optreden.

3 (Voorbehouden) medische handelingen

Het is van groot belang dat een langdurig zieke leerling, een leerling met een chronische ziekte of een leerling met een bepaalde handicap zoveel mogelijk gewoon naar school gaat. De leerling heeft contact met leeftijdgenoten, neemt deel aan het normale leven van een schoolkind en wordt daardoor niet de hele dag herinnerd aan zijn ziekte of handicap. Gelukkig zien steeds meer scholen in hoe belangrijk het is voor het psychosociaal welbevinden van deze leerling om naar school te gaan als dat mogelijk is.

Voorbehouden medische handelingen

In hoog uitzonderlijke gevallen zullen ouders aan schoolleiding en -personeel vragen handelingen te verrichten die vallen onder voorbehouden medisch handelen. Dit zijn handelingen die normaliter enkel door een bevoegd arts worden uitgevoerd. Te denken valt daarbij aan het geven van sondevoeding of het meten van de bloedsuikerspiegel bij diabeten door middel van een vingerprikje. In het algemeen worden deze handelingen door de leerling zelf, zijn ouders, de arts of de Thuiszorg op school verricht. De school speelt hierin geen andere rol dan het bieden van de juiste gelegenheid. In zeer uitzonderlijke situaties, vooral als er sprake is van een situatie die al langer bestaat, wordt door de ouders en/of leerling wel eens een beroep op de schoolleiding en het schoolpersoneel gedaan. Per situatie wordt beoordeeld of op het verzoek kan worden ingegaan. Hierbij zijn tenminste de mentor en de teamleider betrokken.

Een jeugdarts kan u adviseren bij de keuze om wel of niet voorbehouden medische handelingen uit te gaan voeren bij een leerling. Zeker in lastige of gecompliceerde situaties kunnen deze adviezen van belang zijn.

Een voorbeeld: een leerling met diabetes die sterk wisselende bloedsuikerwaarden heeft en daardoor heel snel in een hypo schiet. Dit kan zo snel gaan, dat bijna niemand het aan ziet komen.

Wanneer wordt besloten dat iemand van de medewerkers de medische handeling gaat uitvoeren, moet de schoolleiding zich wel realiseren dat zij daarmee bepaalde verantwoordelijkheden op zich neemt. Dit hoeft niet onoverkomelijk te zijn, maar het is goed zich te realiseren wat hiervan de consequenties kunnen zijn. Daarom is het van belang vaste personen binnen de school aan te wijzen om deze handelingen uit te voeren en wordt door de school aan een arts gevraagd om een bekwaamheidsverklaring.

Het zal duidelijk zijn dat de leerling en zijn ouders voor dergelijke ingrijpende handelingen hun toestemming moeten geven. Zonder deze toestemming kan een schoolleiding of iemand van het schoolpersoneel helemaal niets doen. Gezien de mate van ingrijpendheid van de handelingen moet de schoolleiding een schriftelijke toestemming van leerling en ouders vragen. Het formulier in bijlage 2 wordt hiervoor gebruikt.

In een heel uitzonderlijke situatie komt het voor dat een leerling zich niet aan de gemaakte afspraken houdt en niet mee wil werken. In zo'n geval is het van belang dat u contact met de ouders of huisarts opneemt of 112 belt. Ook de afspraken in een dergelijke noodsituatie moeten vastgelegd worden op het formulier uit bijlage 5.

Wettelijke regels

Voor de hierboven genoemde voorbehouden medische handelingen heeft de wetgever een aparte regeling gemaakt. De Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) regelt wie wat mag doen in de gezondheidszorg. De wet BIG is bedoeld voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en geldt als zodanig niet voor schoolpersoneel. Dat neemt niet weg dat in deze wet een aantal waarborgen worden gegeven voor een goede uitoefening van de beroepspraktijk aan de hand waarvan ook een aantal regels te geven zijn voor de schoolleiding en het schoolpersoneel als het gaat om in de wet BIG genoemde medische handelingen.

Bepaalde medische handelingen – de zogenaamde voorbehouden handelingen - mogen alleen worden verricht door artsen. Anderen dan artsen mogen medische handelingen alleen verrichten in opdracht van een arts. De betreffende arts moet zich er dan van vergewissen dat degene die niet bevoegd is, wel de bekwaamheid bezit om die handelingen te verrichten.

Aansprakelijkheid

De hiervoor beschreven situatie is ook van toepassing wanneer iemand van het schoolpersoneel bij een leerling een voorbehouden medische handeling verricht. Technisch gezien valt schoolpersoneel niet onder de wet BIG. Deze geldt alleen voor medische en paramedische beroepen. Soms wordt schoolpersoneel betrokken bij de zorg rond een zieke of gehandicapte leerling en daarmee worden ze partners in de zorg. In zo'n geval kan het voorkomen dat iemand van het schoolpersoneel gevraagd wordt om een voorbehouden medische handeling bij een leerling uit te voeren. Deze, niet alledaagse, positie van een docent of een ander personeelslid moet hierbij serieus genomen worden. Daarom moet deze persoon door een arts 'bekwaam' worden geacht. Deze persoon dient dan ook gedegen instructie te krijgen over hoe hij de handeling moet uitvoeren. Deze wordt over het algemeen door de behandelaar van de betreffende leerling gegeven. Het naar tevredenheid uitvoeren van deze handeling wordt schriftelijk vastgelegd **in een bekwaamheidsverklaring** (zie bijlage 3).

De bekwaamheid moet bijgehouden worden door jaarlijkse bijscholingen, zeker als de handeling waarvoor de bekwaamheid is afgegeven, weinig uitgevoerd wordt. Het is te overwegen om ook een tweede persoon binnen de schoolgemeenschap deze instructie te laten volgen. Mocht één van tweeën afwezig zijn, dan is er in ieder geval nog iemand waarop een beroep kan worden gedaan in geval er voorbehouden medische handelingen moeten worden verricht.

Op deze manier wordt een optimale zorgvuldigheid aan leerling, ouders, schoolleiding en -personeel gewaarborgd. Ook voor de verzekeraar van de school zal duidelijk zijn dat er zo zorgvuldig mogelijk is gehandeld. Dit betekent dat het schoolpersoneelslid in opdracht van een arts moet handelen die hem bekwaam heeft verklaard voor het uitvoeren van die medische handeling.

Wanneer een schoolbestuur niet kan bewijzen dat een docent of ander personeelslid voor een bepaalde handeling bekwaam is, heeft het de voorkeur de voorbehouden medische handelingen niet te laten uitvoeren. Een personeelslid dat wel een bekwaamheidsverklaring heeft, maar zich niet bekwaam acht omdat hij bijvoorbeeld deze handeling al een hele tijd niet heeft verricht, zal deze handeling eveneens niet mogen uitvoeren.

Een schoolpersoneelslid dat onbekwaam en/of zonder opdracht van een arts deze handelingen verricht, is niet alleen civielrechtelijk aansprakelijk (betalen van schadevergoeding), maar kan in uitzonderlijke extreme gevallen ook strafrechtelijk (mishandeling) aansprakelijk zijn. Dit geldt alleen wanneer er sprake is van opzet. Het schoolbestuur kan op zijn beurt als werkgever eveneens civiel- en (in extreme gevallen) strafrechtelijk aansprakelijk gesteld worden.

Mocht zich onverhoopt ten gevolge van een medische handeling een calamiteit voordoen, stel u dan direct in verbinding met de huisarts en/of specialist van de leerling. Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112. **Zorg ervoor dat u alle relevante gegevens van de leerling bij de hand hebt, zoals: naam, geboortedatum, adres, huisarts en specialist van de leerling (zie ook bijlage 5).** Geef verder door naar aanleiding van welke handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan en welke verschijnselen bij de leerling waarneembaar zijn.

---

uur

---

uur

(ook ommezijde invullen!)

(achterzijde Toestemmingsformulier het verstrekken van medicijnen op verzoek)

Medicijn(en) mogen alleen worden toegediend in de volgende situatie(s):

Dosering van het medicijn:

Wijze van toediening:

Wijze van bewaren:

Controle op vervaldatum door:

Ondergetekenden, leerling en ouder/verzorger van genoemde leerling, verzoeken hiermee de school, de leerling in de gelegenheid te stellen de voorgeschreven medicijnen in te nemen.

Naam leerling:
Naam ouder/verzorger:
Plaats:
Datum:

Handtekening leerling:

Handtekening ouder/verzorger:

**BIJLAGE 2   UITVOEREN VAN MEDISCHE HANDELINGEN/LEIDRAAD VOOR
MAATWERKOPLOSSING**

Toestemmingsformulier uitvoeren medische handelingen

Ondergetekenden geven toestemming voor uitvoering van de zogenoemde 'medische handeling' op school bij:

Naam (leerling)
Geboortedatum:
Postcode/woonplaats:

Zoon / dochter / pupil van:

(Naam ouder(s) / verzorger(s))
Telefoon thuis:
Telefoon werk:

Naam huisarts:
Telefoon:
Naam specialist:
Telefoon:

Naam van contactpersoon (in ziekenhuis of anders)
Telefoon:

Beschrijving van de ziekte waarvoor de 'medische handeling' op school nodig is:

Omschrijving van de uit te voeren medische handeling:

De medische handeling moet dagelijks worden uitgevoerd op onderstaande tijden:

---

uur

uur

---

uur

uur

(ook ommezijde invullen!)

(achterzijde Toestemmingsformulier uitvoeren medische handelingen)

De medische handeling mag alleen worden uitgevoerd in de hieronder nader omschreven situatie:

Manier waarop de medische handeling moet worden uitgevoerd:

Eventuele extra opmerkingen:

Bekwaamheidsverklaring aanwezig: Ja / Nee

Instructie van de medische handeling + controle op de juiste uitvoering is gegeven op (datum):

Door:

Functie:

Van (instelling):

Ondergetekenden: Naam
leerling:

Handtekening leerling:

Naam ouder/verzorger:

Handtekening ouder/verzorger:

Datum:

Plaats:

Bekwaamheidsverklaring bij het uitvoeren medische handelingen

Ondergetekende, bevoegd tot het uitvoeren van de hieronder beschreven handeling

---

Verklaart dat,

(Naam werknemer)
Functie:
Werkzaam aan / bij:

Na instructie door ondergetekende in staat is bovengenoemde handeling bekwaam uit te voeren. De handeling moet worden uitgevoerd ten behoeve van:

Naam leerling:
Geboortedatum:

Het uitvoeren van bovengenoemde handeling is voor de leerling noodzakelijk wegens:

De hierboven beschreven handeling mag alleen worden uitgevoerd op de tijdstippen waarop de leerling op school aanwezig is.

De hierboven beschreven handeling moet worden uitgevoerd gedurende de periode:

Ondergetekende:

Functie:

Werkzaam aan / bij:

Plaats:

Datum:

Handtekening:

BIJLAGE 4 RICHTLIJNEN HOE TE HANDELEN BIJ EEN CALAMITEIT T.G.V.:

- het innemen van medicijnen door een leerling;
  - het uitvoeren van een medische handeling.
-
- Laat de leerling niet alleen. Probeer rustig te blijven. Observeer de leerling goed en probeer hem gerust te stellen.
  - Waarschuw een volwassene of laat één van de andere leerlingen een volwassene ophalen waarbij u duidelijk instrueert wat de leerling tegen de volwassene moet zeggen.
  - Bel direct de huisarts en/of de specialist van de leerling.
  - Bel bij een ernstige situatie direct het landelijk alarmnummer 112.
  - Geef aan naar aanleiding van welk medicijn of “medische” handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan.
  - Zorg ervoor dat u alle relevante gegevens van de leerling bij de hand hebt of laat ze direct door iemand opzoeken, zoals:
    - Naam van de leerling
    - Geboortedatum
    - Adres
    - Telefoonnummer van ouders en/of een andere, door de ouders aangewezen, persoon
    - Naam + telefoonnummer van huisarts/specialist
    - Ziektebeeld waarvoor medicijnen of medische handeling nodig zijn
  - Bel de ouders (bij geen gehoor: een andere, door de ouders aangewezen, persoon).
    - Leg duidelijk uit wat er gebeurd is.
    - Vertel, indien bekend, wat de arts heeft gedaan/gezegd.

In geval van opname: geef door naar welk ziekenhuis de leerling is gegaan.

Afsprakenbrief insulinepen of insulinepomp

Beste mentor en/of begeleider,

Ons kind, ..., heeft diabetes type 1. Het is belangrijk dat ons kind op school goed begeleid wordt. In bijgaande documenten staat de belangrijkste informatie die u nodig heeft op school. We zullen deze informatie tijdens een persoonlijk gesprek aan u toelichten, eventueel in het bijzijn van onze diabetesverpleegkundige.

Het toedienen van insuline en het meten van bloedglucose zijn handelingen die na deskundige instructie door de ouders of diabeteszorgverlener door u mogen worden uitgevoerd. Graag leggen we een aantal afspraken met u vast.

Leerkrachten en ouders moeten beiden erop toe zien dat er voldoende deskundigheid is om te kunnen handelen. Dit kan onder meer worden bereikt door goed en regelmatig met elkaar te overleggen. Hierbij kan de kinderdiabetesverpleegkundige of het specialistisch kinderthuiszorgteam een belangrijke rol spelen.

Wij zijn ons ervan bewust dat wij het nodige van u vragen en wij willen u en de school graag bedanken voor uw inzet voor ons kind. Schroom niet om ons te bellen indien u vragen heeft. Bij noodsituaties zijn wij uiteraard altijd bereikbaar.

Handtekening ouders:

.....

Datum:

.....

Ouder/verzorger:

Telefoon :

Naam leerling:

Klas:

Geboortedatum:

Indien ouder/verzorger niet bereikbaar is, bellen met diabetesverpleegkundige, huisarts of kinderarts.

Kinderarts :

Telefoon :

Telefoon :

(Kinder)diabetesverpleegkundige:

Een huisarts kan worden ingeschakeld in overleg met de ouders en de huisarts zelf om Glucagen® te komen spuiten. De huisarts verwijst voor de vervolgbehandeling door naar het diabetesteam.

Huisarts:

Telefoon :
